

نوجوانان

مجله تخصصی

وجوانان قسطنطنیہ

ساحل سبز فطرت
جوانان ورموز خلقت
آشنایی با ترجمہ روان سور مبقرہ
قصہ خیر و شر
ابراہیم از بابل تا مکہ

❁ پیش درآمد:

یک بهار دامنه دار پر نسیم و پر ثمر، باطرواوت و پرجاذبه در پیش روی کودکی است که از پیچ و خم و کوچه باغهای این مسیر بهشتی، غافل است. باغبانان راه آشنا و پیران پخته و الهام گرفتگان از مکتب صاحب رسالت الهی، نبی خاتم ﷺ و ائمه معصومین (علیهمالسلام) گام به گام، این راهپیمای به ظاهر کوچک را، تا مقصد رسیدن به بزرگی ها و کرامت ها، مساعدت و یآوری می کنند: مربیان و اولیای دلسوزی که کار بزرگشان همین است و بس. و شما ای نورسته مستعد! ای غنچه ی نوشکفته بوستان آفرینش! همه این کوشش ها در خدمت بالندگی و کمال تو است. قدر این همه نعمت خداوند را پاس بدار و بر آن شاکر باش!

زینت کلام، این کریمه ی قرآنی است که:

« افمن شرح الله صدره للاسلام فهو علی نور من ربه فویل للقاسیة قلوبهم من ذکر الله... » (۱)
 آیا کسی که خداوند به او برای (پذیرش) اسلام شرح صدر عطا کرده (۲) است (و در نتیجه از روی یقین به اسلام گرویده است) و با نور پروردگارش (به پیش) می رود، (مانند کسی است که در ظلمت قرار گرفته و راهی برای خوشبختی نیافته است)؟! (۱)

خواننده محترم! پس وای بر قلب های قساوت یافته در برابر ذکر. خدا از آنجا که تعلیم و تربیت از اصول اولیه انسانشناسی است و سعادت بشر در گرو اجرای نیکوی آن است و نیز از آنجا که خداوند دو عامل مهم تربیتی یعنی پیامبر بیرونی (انبیاء و ائمه الطهاره) و پیامبر درونی (عقل) را برای نوع انسان ها تعیین کرده است، لذا در این قسمت به این بحث می پردازیم.

در پنج شماره گذشته بحث تربیتی کودک از دیدگاه قرآن و معصومین (علیهمالسلام) از منظر علم بیان شد و آیات مرتبط با ظرافت های تربیت کودک، در حد بضاعت اندک به همراه دیدگاه ائمه (علیهمالسلام) و دانشمندان بررسی و راهکارهای عملی ارائه شد. و اینک بر اساس وعده ی داده شده به مبحث نوجوان و جوان می پردازیم. اینک مرحله ای دیگر از زندگی که به گفته خداوند و ائمه عظام و نیز عالمان، حساس ترین و مهم ترین فصل زندگی هر فردی است را

۱- زمر/ ۲۲
 ۲- شرح صدر به معنای نور معرفت الهی، که در دل بنده مؤمن، قرار می گیرد، به گونه ای که دل او را فراخ و روشن گرداند و آماده ی شناخت و معرفت و بهره گیری و رشد و تعالی می کند.

مورد بررسی قرار می دهیم: «الله الذی خلقکم من ضعف ثم جعل من بعد ضعف قوّة ثم جعل به بعد قوّة ضعفاً و شیبة یخلق ما یشاء و هو العلیم القدیر» (۳)

«بشر در پیمودن راه زندگی از اولین دقایق حضور خود در این دنیا تا آخرین نفس هایش در ۳ دوره به جلو می رود، (کودکی)، (نوجوانی و جوانی) و (پیری).»

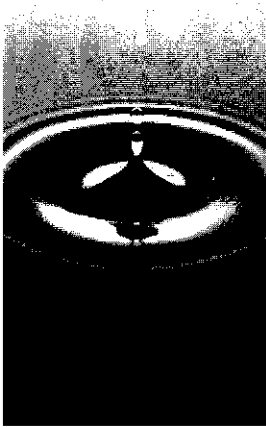
کودکی، آمیخته با ضعف جسم و فکر است و وابسته به دیگران می زید. زمانی که تشخیص بعضی چیزها برایش ممکن می شود، احساس بزرگی و شخصیت می کند. استدلال و منطق و فکر، برایش مفاهیم جدید و خوشایند می شود. کم کم از شکل مصرفی خارج شده و علاقه به تولید دارد؛ علاقه به ابراز هویت و مشارکت در امور؛ مانند بزرگترها. نوجوان کنونی به سوی فتح قتل قدرت و نیرومندی به پیش می رود، در عرض این تفکر او، جسمش هم متحول می شود به سوی تکامل پیش می رود، هر ماه و هر سالی که بر سن او افزوده می شود به سوی توانمندی و احراز هویت بیشتر پیش می رود.

و این نوع رشد جزء سنت و قوانین الهی است؛ قوانینی که تکوینی است و اجتناب ناپذیر.

قرآن کریم این سه دوره را در یک آیه بیان کرده است: این خداوند است که شما را از نطفه‌ی ضعیف خلق کرد و در همین شرایط ضعف و ناتوانی (دوران کودکی) پرورش داد. پس از آن دوران ضعف، به شما قوت و نیرومندی داد. (نیروی جوانی) و سپس برای شما روزگار ضعف (وپیری) مقدر کرد. و خداوند آنچه را که اراده کند خلق می کند و مشیت او بر اساس علم و قدرت استوار است. (۴) پس دوره‌ی دوم زندگی بشر (نوجوانی و جوانی) در اوج قدرت و شکوه است و هر اوجی یک افول دارد و نیز هر چیز ارزشمندی آفت های بزرگی دارد. لذا نبی اکرم ﷺ می فرماید: چند دو چیز را قبل از دیگری مغتتم دار: جوانیت را قبل از پیری، سلامت را قبل از بیماری، تمکنت قبل از تهی دستی، فراغت را قبل از گرفتاری و زندگی را قبل از مرگ. و نیز علی علیه السلام فرموده اند: «الفرصة تمرّ مرّاً السحاب، فانتبهوا وفرص الخیر» (۵)

«فرصت مانند ابر از افق زندگی می گذرد. مواقعی که فرصت های خیری پیش می آید، غنیمت بشمارید و از آنها استفاده کنید.»

مغتتم شمردن دوران نوجوانی و جوانی، مستلزم شناخت این دوران و تربیت صحیح مربیان است. در این دوران وظایف مربیان بسیار سنگین تر از دوره‌ی کودکی است. این دوران، دوران تثبیت شخصیت فرد است. در این مرحله است که مربیان بساید از تمایلات فطری و اخلاقی که در ضمیر نوجوان و جوان نهاده

۳- ۵۴/۳

۴- ۵۴/۳

۵- نهج البلاغه فیض ص ۱۰۸۶

شده است، مراقبت کنند و مانند باغبان عالم و آگاه و دلسوز این تمایلات را در وجود فرد، زنده نگه دارند و عشق به این تمایلات که مهمترین آن، سجایای اخلاقی است، در باطنشان تقویت کنند. تمایلات اخلاقی، اعلام آمادگی نوجوان و جوان است برای نیکی ها و پاکی ها و فضیلت ها و اما وظیفه مربی، روشن نگه داشتن و هدایت این شعله ی ارزشمند است، تا در مرحله های بعدی زندگی جوان همچنان نورافشانی کند و جوان مسیر کمال را با چشم باز ببیند.

زیرا تا زمانی که مغز آدمی به رشد نهایی خود نرسیده است و تارهای عصبی قشر مغز، از ماده ی میلین به طور کامل پوشیده نشده، وسیله ی تعقل و تفکر او کامل نشده است و نیازمند کسب معرفت و راهنمایی بیشتری است. مغز کودک در حدود ۸۵ درصد در سه الی چهار ساله اول زندگی رشد می کند و ۱۵ درصد باقیمانده با گذشت سالیان دراز کامل می شود که علما و دانشمندان معتقدند انسان تا حدود ۳۵ سالگی مابقی رشد عقلی خود را دارد.

امام علی علیه السلام می فرماید: «و بستکمل عقله فی ثمان و عشرين سنة» (۶) و نیز در جای دیگر می فرماید: «و ینتهي عقله فی خمس و ثلاثین و ما کان بعد ذلک فبالنحارب» (۷)

«عقل آدمی در ۲۸ سالگی کامل می شود» و «آخرین مرحله ی تکامل طبیعی عقل، در ۳۵ سالگی است و از آن پس هر ترقی و کمال که نصیب عقل می شود، تجربی است».

از آنجایی که نوجوان پس از رسیدن به سن بلوغ، دچار قلیان عواطف و هیجانات خویش است، اعمالش بیشتر از احساس و عواطف او دستور می گیرند و کمتر از عقل خود استفاده می کند. حتی به گفته بزرگان، تفکر یک کودک بازده، دوازده ساله عملیتر و ملموس تر است از یک جوانی که در تخیلات و احساسات خود دچار هیجان شده است. و فکر این کودک نزدیک تر است به عقلا و بارفتار عاقلانه همخویی بیشتری دارد.

علی علیه السلام می فرماید: «لا يزال العقل والحمق يتغالبان علی الرجل الی ثمانی عشر سنة» (۸) «پیوسته عقل و حماقت در تازه بالغین در جنگ و ستیزند، تا بحران (بلوغ و تکلیف) راپشت سر گذارند و به هجده سال برسند». در این دوران مربی شایسته آن است که خود به خصوصیات فکری، جسمی، روحی و روانی نوجوان و جوان شناخت پیدا کند و پس از شناخت به دنبال آموزش و پرورش او به نحو علمی برود. و نیز جوان بداند که بسنده کردن به عقل خود، موجب عدم رشدش خواهد شد و

اورا متضرر می کند. امام علی علیه السلام می فرماید: «العقل غریزة تزيد بالعلم و التجارب» (۹) عقل که غریز (اختصاصی انسان است) با علم آموزی و تجربه اندوزی افزایش می یابد.

به خاطر اهمیت این موضوع خداوند در لسان قرآنی و انبیاء و اهل بیت «علیم السلام» کراراً این ایام و دوران حساس را تذکر داده است، امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه «ولا تنس نصیبک من الدنیا...» چنین فرموده اند که سلامت، نیرومندی، فراغت، جوانی، نشاط و بینبازی خود را فراموش نکن! و در دنیا از آن سرمایه های عظیم به نفع معنویات و آخرت خود استفاده کن!

از آنجایی که شروع این دوره بارشده و فعالیت سریع جسم همراه است، فرد احساس می کند بزرگ شده است، در حالی که هنوز از نظر رشد عقلی کند است و نیز برای رسیدن به مرحله بلوغ عقلی، سال ها راه در پیش دارد. لذا برای حرکت و پیشرفت در وادی زندگی، نیاز به تدبیر مربیان دارد. در این دوره از مباحث، با کمک الطاف الهی سعی خواهیم کرد شناخت بیشتری از مراحل نوجوانی و جوانی پیدا کنیم و راهکارهای عملی را به نمایش گذاریم: در سلسله مباحثمان روی کرد و محور اصلی، قرآن است که با استفاده از سخن انبیاء و معصومین علیهم السلام و نظرات دانشمندان و عالمان، مجموعه ی پژوهشی در این زمینه خواهیم داشت:

امام صادق علیه السلام می فرماید: «حجة الله على العباد النبویة والحجة فيما بين العباد وبين الله العقل» (۱۰)

حجت خداوند بر مردم پیامبر صلی الله علیه و آله است و حجت بین مردم و خداوند، «عقل» است.

✽ محورهای کلی مباحث آینده

حیطه بحث ما، گستره ی پرداختن آیات قرآن و روایات پیشین معصومین به مسأله نوجوان و جوان است و تا اندازه ای که ظواهر آیات به این موضوع پرداخته، بهره مند خواهیم شد.

محورهای کلی آیات قرآن:

توانایی های جوان برای پذیرش رشد و کمال.

ظرافت های تربیت.

توجه به ظرافت های این دوران.

فراگیری دانش و معرفت و ...

ان شاء... در انتظار تفصیل بحث ها در شماره های آینده باشید.

